

ISSN 2181-7812

TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI
AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК
ТАШКЕНТСКОЙ МЕДИЦИНСКОЙ АКАДЕМИИ

“OLIV TIBBIY TALIM SIFATINI
OSHIRISHDA ERISHILGAN YUTUQLAR VA
RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI”
MAVZUSIDAGI XALQARO O'QUV-USLUBIY
ANJUMANGABAG'ISHLANGAN
MAXSUS SON

2024

TOSHKENT

ISSN 2181-7812

9 772181 781009

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ТИББИЁТ АКАДЕМИЯСИ

2023

2011 йилдан чиқа бошлаган

ТОШКЕНТ ТИББИЙОТ АКАДЕМИЯСИ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ТАШКЕНТСКОЙ МЕДИЦИНСКОЙ АКАДЕМИИ

“ОЛИЙ ТИББИЙ ТА’ЛИМ СИФАТИНИ ОШИРИШДА
ЕРИШILGAN YUTUQLAR VA RIVOJLANTIRISH
ISTIQBOLLARI”

MAVZUSIDAGI XALQARO O’QUV-USLUBIY ANJUMANGA
BAG’ISHLANGAN MAXSUS SON

Тошкент

*Выпуск набран и сверстан на компьютерном
издательском комплексе*

*редакционно-издательского отдела
Ташкентской медицинской академии*

Начальник отдела: М. Н. Аслонов

Редактор русского текста: О.А. Козлова

Редактор узбекского текста: М.Г. Файзиева

Редактор английского текста: А.Х. Жураев

Компьютерная корректура: З.Т. Алюшева

Учредитель: Ташкентская медицинская академия

*Издание зарегистрировано в Ташкентском Городском
управлении печати и информации*

Регистрационное свидетельство 02-00128

*Журнал внесен в список, утвержденный приказом №
201/3 от 30 декабря 2013года*

реестром ВАК в раздел медицинских наук

Рукописи, оформленные в соответствии

с прилагаемыми правилами, просим направлять

по адресу: 100109, Ташкент, ул. Фароби, 2,

Главный учебный корпус ТМА,

4-й этаж, комната 444.

Контактный телефон: 214 90 64

e-mail: rio-tma@mail.ru

rio@tma.uz

Формат 60x84 1/8. Усл. печ. л. 9,75.

Гарнитура «Cambria».

Тираж 150.

Цена договорная.

*Отпечатано на ризографе
редакционно-издательского отдела ТМА.*

100109, Ташкент, ул. Фароби, 2.

Вестник ТМА 2023
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор

проф. А.К. Шадманов

Заместитель главного редактора

проф. О.Р.Тешаев

Ответственный секретарь

проф. Ф.Х.Иноятова

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

акад. Аляви А.Л.

проф. Билалов Э.Н.

проф. Гадаев А.Г.

проф. Жае Вук Чои (Корея)

акад. Каримов Ш.И.

проф. Татьяна Силина (Украина)

акад. Курбанов Р.Д.

проф. Людмила Зуева (Россия)

проф. Метин Онерчи (Турция)

проф. Ми Юн (Корея)

акад. Назыров Ф.Г.

проф. Нажмутдинова Д.К.

проф. Саломова Ф.И.

проф. Саша Трескач (Германия)

проф. Шайхова Г.И.

Члены редакционного совета

проф. Акилов Ф.О. (Ташкент)

проф. Аллаева М.Д. (Ташкент)

проф. Хамдамов Б.З. (Бухара)

проф. Ирискулов Б.У. (Ташкент)

проф. Каримов М.Ш. (Ташкент)

проф. Маматкулов Б.М. (Ташкент)

проф. Охунов А.О. (Ташкент)

проф. Парпиева Н.Н. (Ташкент)

проф. Рахимбаева Г.С. (Ташкент)

проф. Хамраев А.А. (Ташкент)

проф. Холматова Б.Т. (Ташкент)

проф. Шагазатова Б.Х. (Ташкент)

Herald TMA 2023

EDITORIAL BOARD

Editor in chief

prof. A.K. Shadmanov

Deputy Chief Editor

prof. O.R. Teshayev

Responsible secretary

prof. F.Kh. Inoyatova

EDITORIAL TEAM

academician Alyavi A.L.

prof. Bilalov E.N.

prof. Gadaev A.G.

prof. Jae Wook Choi (Korea)

academician Karimov Sh.I.

prof. Tatyana Silina (Ukraine)

academician Kurbanov R.D.

prof. Lyudmila Zueva (Russia)

prof. Metin Onerc (Turkey)

prof. Mee Yeun (Korea)

prof. Najmutdinova D.K.

prof. Salomova F.I.

prof. Sascha Treskatch (Germany)

prof. Shaykhova G.I.

EDITORIAL COUNCIL

DSc. Abdullaeva R.M.

prof. Akilov F.O. (Tashkent)

prof. Allaeva M.D. (Tashkent)

prof. Khamdamov B.Z. (Bukhara)

prof. Iriskulov B.U. (Tashkent)

prof. Karimov M.Sh. (Tashkent)

prof. Mamatkulov B.M. (Tashkent)

prof. Okhunov A.A. (Tashkent)

prof. Parpieva N.N. (Tashkent)

prof. Rakhimbaeva G.S. (Tashkent)

prof. Khamraev A.A. (Tashkent)

prof. Kholmatova B.T. (Tashkent)

prof. Shagzatova B.X. (Tashkent)

*Journal edited and printed in the computer of Tashkent
Medical Academy editorial department*

Editorial board of Tashkent Medical Academy

Head of the department: M.N. Aslonov

Russian language editor: O.A. Kozlova

Uzbek language editor: M.G. Fayzieva

English language editor: A.X. Juraev

Corrector: Z.T. Alyusheva

Organizer: Tashkent Medical Academy

*Publication registered in editorial and information
department of Tashkent city*

Registered certificate 02-00128

*Journal approved and numbered under the order 201/3 from 30 of
December 2013 in Medical Sciences DEPARTMENT OF SUPREME ATTESTATION*

COMMISSION

COMPLETED MANUSCRIPTS PLEASE SEND following address:

*2-Farobiy street, 4 floor room 444. Administration building of TMA.
Tashkent. 100109, Toshkent, ul. Farobi, 2, TMA bosh o'quv binosi, 4-qavat,
444-xona.*

Contact number: 71- 214 90 64

e-mail: rio-tma@mail.ru. rio@tma.uz

Format 60x84 1/8. Usl. printer. l. 9.75.

Listening means «Cambria».

Circulation 150.

Negotiable price

Printed in TMA editorial and publisher department risograph

2 Farobiy street, Tashkent, 100109.

Mahalliy va xorijiy tibbiyot tarixidan ushbu so'zlarning to'g'riligini tasdiqlovchi ko'plab misollarni keltirish mumkin. Buni shaxsiy tajriba ham tasdiqlaydi - bir necha bor operatsiyalarda ishtirok etgan talabalar, qoida tariqasida, jarroh va hatto olimlar bo'lishdi. Tadqiqotning yangi yo'llarini izlash odatda talabalik yillarida ularning ilmiy to'garaklardagi ishtiroki orqali boshlanadi. Yildan yilga bu izlanish patologik jarayonning mohiyatini tushunishning tobora ko'proq haqiqiy konturlarini oladi. Bu vaqtda ular tibbiy adabiyotlar bilan doimiy ishlash tamoyillarini o'rganadilar, shuningdek, klinik materialni tahlil qilish ko'nikmalariga ega bo'lishadi.

Oliy tibbiyot ta'limining asosiy vazifalaridan biri bo'lajak shifokorlarni amaliy ko'nikmalarga tayyorlashni takomillashtirishdir. Zero, bu mutaxassislikning mohiyati ko'nikma va malakalarni kasbiy egallash, so'ngra ularni ish jarayonida doimiy ravishda takomillashtirib borish orqali ochib beriladi. Biroq, talabalarining yakuniy davlat attestatsiyasi shuni ko'rsatadiki, ularning katta qismi ushbu ta'lim masalasi bo'yicha juda kam bilimga ega va ko'pincha umuman yo'q. Universitetimizda bir necha yillar avval tashkil etilgan, talabalar yurak-o'pka reanimatsiyasining eng muhim tamoyillari, shoshilinch holatlar va kasalliklarni aniqlash va davolash usullarini o'rganayotgan amaliy ko'nikmalar markazi bu borada ijobiy o'rin tutishi kerak.

Bo'lajak ixtisoslashgan mutaxassislarni shakllantirishda o'qituvchining shaxsiy nufuzi alohida ahamiyatga ega. Ba'zida bu omil tegishli fanni ommalashtirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi. O'qituvchining aql-zakovati qanchalik baland bo'lsa, u shunchalik tayyor va bilimli bo'lsa, unga o'xshashni istagan shogirdlar soni shunchalik ko'p bo'ladi, demak, uning ishini izlovchilar soni ko'payadi. Universitetimizning ko'plab bo'limlarida juda ko'p yaxshi mutaxassislar mavjud bo'lib, ular shaxsiy misol orqali ko'plab talabalarga kelajakdagi tibbiy faoliyat profilini tanlashda yordam beradi. Ularning universitetimiz va Rossiya va hatto xorijdagi boshqa oliy o'quv yurtlarida har yili o'tkaziladigan talabalar anjumanlarida taqdim etayotgan yorqin hisobotlari buning dalilidir.

Talabalarining mustaqil faoliyatining yana bir turi ma'lum bir tibbiyot muassasasida tungi smenalarni o'z ichiga olishi kerak. Talabalar navbatchilik paytida haqiqiy jarrohlik ishlari bilan tanishish, amaliy faoliyat elementlari bo'yicha darslarda olgan bilimlarini mustahkamlash, shuningdek navbatchi o'qituvchi nazorati ostida mustaqil ravishda muayyan manipulyatsiyalarni bajarish imkoniyatiga ega.

Xulosa: Tibbiyot sohasida bo'lajak mutaxassislarni tayyorlash darajasi ko'p jihatdan majburiy o'quv dasturlarini chuqurlashtirish va kengaytirish bo'yicha puxta o'ylangan ishlarga bog'liq. Shunday qilib, nafaqat rus shifokorining yuqori obro'sini saqlab qolish, balki uni oshirish ham mumkin bo'ladi. Bu ishning milliy ahamiyati shubhasizdir.

EFFECTIVE CONTROL AND DISPENSARY SUPERVISION OF HYPERTONIC DISEASE IN THE CONDITIONS OF A FAMILY POLYCLINIC AND A RURAL MEDICAL FACILITY

Gulyamova Sh.S.

Uzbekistan, Tashkent medical academy

The majority of hypertensive patients (HD) are persons with an early stage of the disease, who account for more than half of all complications of cardiovascular diseases - cerebral stroke, myocardial infarction, fatal heart rhythm disturbances, the formation of heart failure and chronic renal failure. Only 37.1% of men and 58.9% of women are informed that they have a disease, only 21.6 and 46.7% are treated, including 5.7 and 17.5% effectively, respectively. Risk factors for diseases of the heart and blood vessels, being potentially dangerous for health - bad habits, food addiction, behavior and social lifestyle of a person, increase the likelihood of developing diseases, their progression and unfavorable outcomes. Therefore, long-term population programs to combat HD are becoming very relevant. Effective control and dispensary observation of patients with hypertension presupposes not only the correctness of medical prescriptions, but also the correction of the main risk factors closely related to the lifestyle.

Purpose of the study. Improving the effectiveness of prevention, treatment and dispensary observation of hypertension in primary care by educating patients in "schools for hypertensive patients".

Materials and methods: 236 hypertensive patients were questioned and examined. Of these, the main group (n=122) completed the training course, and some of the comparison group (n=114) did not participate in the educational program.

Results and discussion: In patients of the main group, in contrast to the comparison group, there was a positive dynamics in the lipid spectrum: the number of patients with hypertriglyceridemia decreased from 19.6% to 11.4% (p<0.001); hypercholesterolemia of low density lipoproteins from 56.5% to 27.0% (p<0.001). After training, all patients of the main group stopped drinking alcohol; out of 13 (10.6%) 5 (4.0%) people quit smoking, physical inactivity was noted in 85 (69.6%) before training and 30.3% after training (p<0.001); the number of patients with impaired glucose tolerance decreased from 9.8% to 1.6% (p<0.001); excessive consumption of sodium chloride more than 5-6 g / day was observed before training in 10 (8.1%) and after training only in 3 (2.4%) (p<0.001). Along with this, significant changes were noted in the clinical picture of the disease of the patients who had undergone training: dizziness and headaches began to appear less often, and a tendency to decrease in shortness of breath during exercise was observed. The course of hypertension was accompanied by a significant decrease in the frequency of hypertensive crises from 32.7% to 3.2% (p<0.001) in the group of patients included in the educational program.

Conclusion: A necessary condition for effective treatment of hypertensive patients from the perspective of chronopharmacology is their active participation in the diagnostic and treatment process. Teaching patients in the "school of hypertensive patients" self-control skills and adherence to lifestyle change measures helps to increase patient awareness and compliance with antihypertensive therapy, achieve target blood pressure levels, reverse the development of left ventricular myocardial hypertrophy and secondary prevention of cardiovascular diseases.

YURAK-QON TOMIR TIZIMI KASALLIKLARINI MASOFADAN MONITORING VA TAHLIL QILISH

Nurillaeva N.M., Yarmuxamedova D.Z.

Toshkent tibbiyot akademiyasi, Toshkent sh.

Tadqiqotning maqsadi - yurak-qon tomir tizimi (YuQTT) kasalliklarini erta aniqlashda masofaviy EKG diagnostikaning imkoniyatlarini baholash.

Materiallar va uslublar. Tadqiqotga Toshkent shahridagi 40-oilaviy poliklinika katta yoshdagi aholisining dinamik kuzatuvda bo'lgan bemorlari, tibbiy va profilaktik ko'rikdan o'tkazilayotgan patsientlar kiritildi. Tadqiqotda foydalaniladigan EKGni masofadan uzatish uchun kompyuter tizimi quyidagilarni o'z ichiga oldi:

1) EKGni to'g'ridan-to'g'ri shifokor xonasida yozib olish imkoniyati bilan EKGni qabul qilish, tahlil qilish va arxivlash uchun markaziy stantsiya;

2) EKG qabul qilish, arxivlash, taxlil qilish markaziy tizimida EKGni tahlil qilish uchun 3G/GPRS aloqa kanallari orqali EKGni yozib olish, uzatuvchi raqamli ixcham kardiokuchaytirgich va kompyuter blokidan (netbuk) iborat mobil registratorlar bilan jihozlangan ishchi stantsiya. Tizimning dasturiy ta'minoti EKGni avtomatik rejimda qayta ishlash quyidagilar imkonini beradi; natijalarni monitor ekranida ko'rsatish; qo'lda tuzatish imkoniyati bilan kardiotsikllarni avtomatik belgilashni amalga oshirish; o'rtacha kardiotsikllarni qurish va ko'rsatish; asosiy EKG parametrlarini hisoblash; tibbiy xulosani elektron shaklda rasmiylashtirish; turli xil EKG shakllarini chop etish.

Natijalar. Sindromal EKG natijalari asosida elektrokardiografik diagnostika bo'yicha mumkin bo'lgan yurak-qon tomir kasalliklarining taxminiy tarqalishi haqida ma'lumot olindi. Patologik EKG o'zgarishlar umumiy tadqiqotlar sonining 24,2 foizida kuzatildi. Quyidagi EKG sindromlari aniqlandi: Gis tutami o'ng oyoqchasi blokadasi - 22,8%, chap qorincha gipertrofiyasi (ChQG) - 21,7%, Gis tutami chap oyoqchasi blokadasi - 14,6%, ekstrasistoliya - 8,3%, bo'lmachalar fibrilyatsiyasi - 6,8%.

Xulosa. Masofaviy monitoring uchun tavsiya etilgan apparat-dasturiy tibbiy majmua yurak xastaligining ko'rsatkichlari teletibbiyot tizimi sifatida quyidagi afzalliklarga ega: bemorlar va malakali kardiologlarni qo'shimcha aloqa kanali bilan ta'minlash; rejalashtirilgan va shoshilinch vaziyatlarni tez va samarali ta'minlash, tibbiy yordam ko'rsatish, yetakchi mutaxassislarining virtual ishtirokida konsultatsiyalar tashkil etish; masofadan turib boshqariladigan tekshiruvlar, diagnostika manipulyatsiyalarini o'tkazish va namoyish etish; ro'yxatdan o'tishning qulayligi, yuqori ma'lumotlarga ega bo'lgan so'rovning nisbatan arzonligi; kuzatish jarayonida bemorning ahvolini kuzatish va abaholash; biologik parametrlarni muhim aralashuvsiz ro'yxatga olishni amalga oshirish.

O'ZBEKISTONNING JSST REYTINGI BO'YICHA SEMIZLIK DARAJASI VA UNING YOSHGA BOG'LIQ XUSUSIYATLARINI BOSHQA MAMLAKATLAR BILAN TAQQOSLAB O'RGANISH.

Abduazizova Sug'diyona Shavkatovna

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoa salomatligi tibbiyot texnikumi. Toshkent shahar, Chilonzor tumani. Tel: 933020208 Email: abduazizovasugdiyona5@gmail.com

Semizlik (lotincha adipositas-semirib ketish va obesitas-to'liqlik, semizlik) sog'liq uchun zararli bo'lishi mumkin bo'lgan ortiqcha yog' birikmalarining shakllanishi natijasida. Semizlik darajasini aniqlash, tana vazni indeksi bilan belgilanadi.

Kalit so'zlar: JSST, asipositas, obesitas, BMT

JSST ning reytingi: 2013-yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti Oziq-ovqat va qishloq xo'jalik tashkiloti semizlik bo'yicha xisoboti e'lon qilindi.

Mamlakatlar	Semirib ketgan odamlarning nisbati	2019-yil aholi soni
Amerika Samoasi	74.6%	55313
Tokelau	74.4%	1340
Nauru	61%	10756
Kuk orollari	55.9%	17548
AQSH	36,2%	329064917